

ניטור רמת האלימות בבתי הספר על-פי דיווחי תלמידים, תשע"א ותשס"ט

כללי: בשנים תשס"ט ותשע"א העבירה ראמ"ה שאלונים לניטור אלימות בקרב מדגם ארצי מייצג של תלמידי כיתות ד'-י"א. השאלונים התמקדו בשורה של תופעות אלימות והתנהגויות בסיכון בבית הספר ובהסעות אליו. המטרה: איסוף שיטתי רב-שנתי ובר השוואה של מידע המבוסס על דיווחי תלמידים, על מנת לזהות מגמות של שינוי ברמת האלימות במערכת החינוך. בתשע"א מילאו את השאלונים 24,625 תלמידים (85% השבה, נתונים דומים בתשס"ט).

הנושאים שנבדקו בשאלונים: אלימות קשה, אלימות מתונה, אלימות חברתית, אלימות באמצעות תקשורת דיגיטלית, אלימות מילולית, חברות אלימות ומעשי בריונות בביה"ס, אלימות מינית, שימוש באלכוהול, שימוש בסמים, אלימות מצד הצוות, ביצוע אלימות כלפי הצוות, הבאת נשק קר (סכין/אולר) לביה"ס, אלימות בהסעות, הימנעות מהגעה לביה"ס מחשש לפגיעה, תחושת המוגנות של התלמידים, ותפיסה של מאמצי בית הספר במניעת אלימות (חלק מהנושאים נבדקו באמצעות מדדים מסכמים, המורכבים מכמה היגדים, ונושאים אחרים - באמצעות היגדים בודדים).

ממצאים עיקריים (פירוט בלוח 1 להלן):

- במרבית מדדי האלימות ניכרת מגמת שיפור* בין תשס"ט ותשע"א, בשלבי הגיל השונים ובשני מגזרי השפה. בשאר המדדים נרשמה יציבות בין השנים.
- בפרט, ניכר השיפור (ירידה בשיעורי התלמידים המדווחים) במדדים הבאים:
 - אלימות קשה
 - אלימות חברתית
 - אלימות מצד הצוות וכלפי הצוות
 - אלימות מינית
 - אלימות בהסעות
 - שתיית אלכוהול
- מגמת השיפור מאפיינת את שני מגזרי השפה, כשהיא בולטת במיוחד בדיווחי תלמידים מבתי"ס דוברי ערבית.
- מגמת השיפור בין השנים תשס"ט לתשע"א מאפיינת בעיקר את שלבי הגיל ד'-ו' ו-ז'-ט'. בדיווחי תלמידים מבתי ספר דוברי עברית בכיתות י'-י"א, נרשמה במרבית המקרים יציבות בין השנים. בדיווחי תלמידים מבתי ספר דוברי ערבית בכיתות י'-י"א נרשמה במרבית המדדים מגמת שיפור.
- בכל אחת מהשנים תשס"ט ותשע"א: ככל ששלב הגיל גבוה יותר, כך נרשמים פחות דיווחים על התרחשות מרבית סוגי האלימות. זאת, פרט לביצוע אלימות כלפי הצוות, הבאת נשק קר לביה"ס, שתיית אלכוהול ושימוש בסמים, תופעות בהן הפער שנרשם הוא בכיוון ההפוך.
- בכל אחת מהשנים תשס"ט ותשע"א: תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית מדווחים בשיעור גבוה יותר על מרבית התופעות השליליות שנבדקו בשאלונים, בהשוואה לתלמידים בבתי ספר דוברי עברית. זאת, פרט לאלימות מילולית ולשימוש באלכוהול, תופעות בהן הפער שנרשם הוא בכיוון ההפוך.

* שינוי של עד וכולל 2% בין שתי השנים הוגדר כ"יציבות". שינוי של 3% ומעלה הוגדר כ"עליה" או "ירידה" – בהתאם לכיוון השינוי.

לוח 1: דיווחי תלמידים (באחוזים) על סוגי האלימות השונים לפי שלבי גיל בשנים תשס"ט ותשע"א ושיעור השינוי בין השנים (באחוזים)

כיתות י-י"א			כיתות ז-ט'			כיתות ד'-ו'			
שיעור השינוי	תשע"א	תשס"ט	שיעור השינוי	תשע"א	תשס"ט	שיעור השינוי	תשע"א	תשס"ט	
◆	7%	8%	-27%	8%	11%	-26%	14%	19%	אלימות קשה ¹
◆	11%	12%	-18%	18%	22%	-11%	31%	35%	אלימות מתונה ¹
◆	17%	19%	-15%	22%	26%	-26%	28%	38%	אלימות חברתית ¹
◆	7%	8%	-30%	7%	10%	◆	9%	10%	אלימות באמצעות תקשורת דיגיטלית ¹
◆	28%	27%	-7%	39%	42%	-10%	47%	52%	אלימות מילולית ¹
◆	11%	11%	-25%	12%	16%	◆	10%	12%	חבורות אלימות ²
◆	14%	14%	-20%	16%	20%	◆	13%	15%	בריונות ²
◆	16%	18%	-20%	16%	20%	-29%	10%	14%	אלימות מינית ¹
-12%	52%	59%	-29%	24%	34%	-45%	11%	20%	שתיית בירה, בריזר וכד' ³
-15%	47%	55%	-40%	18%	30%	-36%	9%	14%	שתיית וודקה, וויסקי, קוניאק וכד' ³
-17%	29%	35%	-50%	7%	14%	--	--	--	שתייה עד להשתכרות ⁴
◆	5%	7%	◆	2%	4%	--	--	--	שימוש במריחואנה, גראס ⁴
◆	3%	4%	◆	2%	4%	--	--	--	נטילת אקסטזי, ספידים ⁴
◆	9%	10%	-25%	9%	12%	-27%	8%	11%	אלימות מצד הצוות ¹
-19%	13%	16%	-29%	10%	14%	-40%	6%	10%	אלימות כלפי הצוות ⁵
◆	4%	6%	◆	3%	5%	◆	1%	3%	הבאת נשק קר (סכין/אולר) לביה"ס ²
◆	6%	8%	-33%	8%	12%	-33%	14%	21%	אלימות מילולית בהסעות ²
◆	4%	5%	-38%	5%	8%	-27%	8%	11%	אלימות פיזית בהסעות ²
◆	3%	3%	◆	3%	4%	◆	4%	5%	הימנעות מהגעה לביה"ס מחשש לפגיעה ²
◆	83%	83%	+8%	81%	75%	+4%	77%	74%	תחושת מוגנות בקרב התלמידים ⁶
+9%	62%	57%	+11%	68%	61%	+5%	83%	79%	תפיסת מאמצי ביה"ס במניעת אלימות ⁶

מקרא: ◆ יציבות - שיפור - הרעה
 חישוב שיעור השינוי: ההפרש בין הנתון של תשע"א לנתון של תשס"ט, מחולק בנתון של תשס"ט

¹ שיעור התלמידים המדווחים כי לפחות אירוע אלים אחד, המסתייך לקטגוריה זו, קרה להם במהלך החודש האחרון
² שיעור התלמידים המדווחים כי אירוע זה קרה להם בחודש האחרון (היגד בודד, ללא מדד מסכם)
³ שיעור התלמידים המדווחים כי ביצעו את הפעילות המתוארת בהיגד, לפחות פעם בחייהם (נשאל רק מכיתה ו' ומעלה)
⁴ שיעור התלמידים המדווחים כי ביצעו את הפעילות המתוארת בהיגד, לפחות פעם בחייהם (נשאל רק מכיתה ז' ומעלה)
⁵ שיעור התלמידים המדווחים כי ביצעו לפחות אחת מההתנהגויות המתוארות בהיגדים המרכיבים מדד זה, במהלך החודש האחרון
⁶ ממוצע שיעורי התלמידים אשר השיבו "מסכים" או "מסכים מאד" עם שורת ההיגדים המרכיבים מדד זה